

УДК 811.161.3

ЛІНГВІСТЫЧНЫЯ ЎНІВЕРСАЛІІ І ПАРЭМІЯЛАГІЧНЫ ФОНД МОВЫ

Ю.А. ПЕТРУШЭЎСКАЯ

(Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.А. Куляшова)

ling-msu@mail.ru

Разглядаецца паняцце моўнай універсаліі ў дачыненні да парэміялагічнага фонду мовы, вызначаецца паняцце прыказкавых універсалій, акрэсліваюцца іх асноўныя разнавіднасці і ўмовы функцыянавання, дыферэнцыююцца ўніверсальныя і інтэрнацыянальныя прыказкі. Устаноўлена, што ўніверсальны характар у парэміялогіі мае не толькі змест прыказак, але і адлюстраваныя ў прыказках прадметы і вобразы (калі іх супадзенне абумоўлена агульным тэарэтычным і практычным вопытам розных народаў, незалежным ад этнічнай і моўнай роднасці ці міжмоўных кантактаў), структурныя ўласцівасці прыказак (двухсастаўны сказ, імя ў функцыі суб'екта і прэдыката, бінарная пабудова, сінтаксічны паралелізм і г.д.), структура-семантычныя прыказкавыя мадэлі (у якіх спалучаюцца агульныя для розных моў лагічныя формы зместу прыказак, структурныя ўласцівасці прыказкавых адзінак, адлюстраваныя ў прыказках прадметы і вобразы). Да ўніверсальных прыказак, адносяцца адзінкі, якія маюць у іншых мовах прыказкавыя аналагі і пабудаваны разам з імі па адной і той жа структура-семантычнай мадэлі, якая не абумоўлена ні моўным раством, ні моўнымі кантактамі.

Ключавыя словы: лінгвістычная ўніверсалія, парэміялагічны фонд мовы, прыказкавыя ўніверсаліі, ўніверсальная прыказка.

Уводзіны. Не ўсе прыказкі, якія функцыянуюць у мове і ўспрымаюцца яе носбітамі (у тым ліку даследчыкамі) як яе яркая нацыянальны кампанент, на самой справе ўжываюцца толькі ў гэтай мове і паходзяць менавіта з гэтай мовы. Напрыклад, у сучаснай беларускай мове ўжываецца прыказка *З вялікага грому малы дождж*, якая вызначаецца як “уласна беларуская” ў этымалагічным слоўніку прыказак [1, с. 49], аднак аналагічныя па зместу, лексічнаму складу і нават граматычнай арганізацыі прыказкавыя адзінкі функцыянуюць таксама ў многіх мовах свету – украінскай (*Великий гром, та малий дощ*), англійскай (*When the thunder is very loud, there's very little rain* ‘Калі гром вельмі гучны, тады вельмі малы дождж’), кітайскай (雷声儿大雨点儿小 ‘Гром моцны – дождж малы’) і інш. [2; 3]. Многія прыказкі ў розны час трапілі ў беларускую мову з іншых моў, але страцілі сувязь са сваёй мовай-донарам у свядомасці носбітаў мовы. У мовах свету шмат прыказак маюць іншамоўнае паходжанне, але хутка асімілявалі ў мове-рэцыпіенце і не асацыююцца з чужымі мовамі і культурамі. Паводле меркавання Х. Вальтэра і В.М. Макіенкі, «насперак агульнапрынятаму меркаванню аб вельмі насычанай нацыянальнай маркіраванасці ідыяматыкі і парэміялогіі яны – як гэта ні парадасальна – з’яўляюцца значна больш інтэрнацыянальнымі, чым лексіка» [4, S. 2].

Дакладнае размежаванне спецыфічнага (нацыянальнага) і агульнага (ўніверсальнага ці інтэрнацыянальнага) у беларускай парэміялогіі, як падкрэсліў Я.Я. Іваноў у сваім дакладзе на XV Міжнародным з’ездзе славістаў [5], з’яўляецца адной з актуальных праблем вывучэння прыказак беларускай мовы [6]. Вырашэнне гэтай праблемы мае тэарэтычную значнасць як у галіне тыпалогіі моў і лінгвістычнай універсальнасці (пры вывучэнні парэміялагічных адзінак беларускай мовы на фоне іншых моў свету) [7; 8], так і ў лінгвакультуралагічным плане пры выяўленні нацыянальна-культурнай адметнасці парэміялагічных адзінак беларускай мовы [9; 10; 11, с. 113–117]. Дыферэнцыяцыя агульнага і спецыфічнага ў парэміялогіі мае значнасць і ў прыкладным плане ў галіне двухмоўнай лексікаграфіі пры ўкладанні беларуска-іншамоўных парэміялагічных слоўнікаў [12; 13; 14] і ў лінгвадыдактыцы (лінгвакраізнаўстве) пры вывучэнні беларускай мовы як замежнай ці няроднай ва ўмовах білінгвізму [15; 16; 17].

Ад інтэрнацыянальных адзінак парэміялагічнага фонду мовы неабходна адрозніваць так званыя ўніверсальныя адзінкі, якія ў сучаснай парэміялогіі разумеюцца вельмі неадназначна: ад пэўных тыпаў парэмій да тых асобных прыказкавых адзінак, што фіксуюцца ў вялікай колькасці моў розных моўных сямей і груп. Універсальныя адзінкі, як і ўвогуле ўніверсальны кампанент парэміялагічнага фонду мовы, спецыяльна не даследаваліся ў межах лінгвістыкі. Прыказкі не з’яўляюцца прадметам вывучэння лінгвістычнай універсальнасці, паколькі іх месца і статус у моўнай сістэме, а таксама заканамернасці іх мадэлявання як уласна моўных утварэнняў застаюцца яшчэ недакладна вызначанымі. Супастаўляльныя даследаванні ў парэміялогіі на шырокім моўным фоне абмяжоўваюцца прыкладнымі мэтамі ўкладання полілінгвальных парэміялагічных даведнікаў [18; 19] ці напаўнення параўнаўчай зоны ў слоўніках прыказак пэўнай мовы [20]. Этымалагічнае вывучэнне прыказкавых адзінак асобных моў толькі пачынае распрацоўвацца ў мовазнаўстве [1; 21; 22].

Мэта даследавання – удакладніць паняцце моўнай універсаліі ў дачыненні да парэміялагічнага фонду мовы і на гэтай падставе вызначыць паняцце прыказкавых універсалій, акрэсліць іх асноўныя разнавіднасці і ўмовы функцыянавання, дыферэнцыяваць ўніверсальныя і інтэрнацыянальныя прыказкі.

У ходзе папярэдніх даследаванняў былі акрэслены метадалагічныя падставы і прынцыпы дыферэнцыяцыі агульнага (універсальнага і інтэрнацыянальнага) і спецыфічнага (нацыянальнага) у парэміялагічным фондзе мовы [23] на матэрыяле беларускай [24 – 29] і англійскай моў [30], вызначаны шэраг адзінак універсальнага характару ў парэміконе беларускай [31 – 33] ды англійскай моў [34].

Асноўная частка. Парэміёлагі даўно заўважылі, што прыказкі ў самых розных мовах свету бываюць надзіва падобныя адна на адну па зместу, лагічнай пабудове, структуры, лексічным складзе, сінтаксічнай арганізацыі, вербальных сродках выразнасці, спосабах функцыянавання і інш. Гэтае падабенства выклікала пошукі іх агульных (універсальных) уласцівасцей як фразавых тэкстаў і як устойлівых у маўленні адзінак. На сённяшні дзень самымі машабнымі па аб'ёме, разнастайнасці фактычнага матэрыялу і атрыманых выніках з'яўляюцца класіфікацыі прыказак розных моў свету па лагічна-семіятычных тыпах і лагічна-тэматычных групах расійскага парэміёлага Р.Л. Пермякова [35; 36]. Паколькі мяркуецца, што вызначаныя тыпы і групы прыказак павінны сустракацца ва ўсіх вядомых мовах свету, то такія тыпы і групы мэтазгодна кваліфікаваць як спісы парэміялагічных універсальных. Не менш значнай, хоць і не такой машабнай, як класіфікацыі Р.Л. Пермякова, з'яўляецца спроба венгерскага парэміёлага Дж. Пацалаі ўстанавіць прыказкавыя адзінкі, якія супадаюць ці вельмі блізкія паводле лексічнага складу і граматычнай арганізацыі ў еўрапейскіх мовах розных сямей і груп, а таксама ў арабскай, персідскай, кітайскай, японскай мовах, у санскрыце і іншых мовах свету [37]. Прыказкі, якія вызначыў Дж. Пацалаі, мэтазгодна разглядаць як спіс парэміялагічных фрэквенталій (адзінак, што ўласцівы не ўсім мовам свету, а толькі пэўнай, дастаткова вялікай колькасці моў).

Паняцце ўніверсальнасці ў дачыненні да прыказак не мае агульнапрынятага вызначэння і ўжываецца адносна рэдка. Так, Р.Л. Пермякоў кваліфікуе як «універсальны» толькі распрацаваны ў выключна прыкладных мэтах «тэматычны паказальнік», прызначаны для размяшчэння прыказак у парэміялагічных зборніках [38]. Дж. Пацалаі кваліфікуе як «універсальныя» толькі некаторыя прыказкавыя адзінкі, якія ўжываюцца ў мовах Еўропы, Блізкага і Далёкага Усходу [37]. Вядомы амерыканскі парэміёлаг В. Мідэр называе «ўніве»альнымі» прыказкі, якія пазбаўлены вобразнасці і змест якіх характарызуецца агульначлавечай каштоўнасцю [39].

Разам з тым многія парэміёлагі шырока карыстаюцца тэрмінам «агульны» (англ. common), які ўжываюць у дачыненні як да ўласна ўніверсальных прыказак, так і да тых прыказкавых адзінак, якія распаўсюджаны ў многіх мовах свету (параўн., напрыклад, супярэчлівае ўжыванне Дж. Пацалаі тэрмінаў «universal proverb» [37, pp. 33, 38, 44, 59, 87, 104, 159, 170, 182, 203, 295, 349, 398] і «common proverb» [37, pp. 77, 83, 150, 213]). У такіх выпадках паняцце «агульнае» не дыферэнцыюецца на «ўніверсальнае» і «інтэрнацыянальнае», з прычыны чаго ўзнікае метамоўная і метадалагічная блытаніна ў кваліфікацыі прыказак як «агульных», «універсальных» і «інтэрнацыянальных».

Большасць парэміёлагаў (як лінгвістаў, так і фалькларыстаў) сыходзіцца на тым, што ўніверсальным у прыказках з'яўляецца толькі іх змест, а вобразны план, а таксама лексічны склад і граматычная арганізацыя прыказак спецыфічныя для розных моў. Так, паводле слоў Ю.І. Левіна, «значэнні пераважнай большасці прыказак з'яўляюцца ўніверсальнымі: для амаль кожнай прыказкі дадзенага народа можна амаль заўсёды знайсці сінонім сярод прыказак іншага народа; адрозненні датычаць амаль выключна прадметна-вобразнай сферы, не закранаюць значэнняў» [40, с. 501]. Такі падыход пакідае за межамі ўніверсальнага ўсё, што не датычыць семантыкі прыказкавых адзінак, і адлюстроўвае, на наш погляд, больш не лінгвістычнае, а фалькларыстычнае разуменне прыказак (не як моўных знакаў, а як тэкстаў малога жанру вуснай народнай творчасці). Гэтае разуменне прыказак актыўна развіваецца на фоне праціпастання ўніверсальнага (агульнага) і нацыянальнага (спецыфічнага) у іншых разнавіднасцях парэмій розных народаў свету – загадках, казках і г.д. У гэтай сувязі ў парэміялогіі патрабуецца ўдакладненне паняцця «ўніверсальнае», найперш, у адносінах да паняцця «інтэрнацыянальнае».

У лінгвістыцы прынята размяжоўваць моўныя ўніверсальнасці на падставе розных прыкмет на шэраг асноўных разнавіднасцей: індуктыўныя і дэдуктыўныя, поўныя (абсалютныя) і няпоўныя (статыстычныя), простыя (элементарныя) і складаныя (імплікатыўныя), сінхранічныя (статычныя) і дыяхранічныя (дынамічныя) [41]. Вылучаюцца таксама ўніверсальнасці семіятычныя (структурныя) і маўленчыя (псіхалінгвістычныя), узроўневыя (уласцівыя асобным узроўням сістэмы мовы – фанетычна-фаналагічныя, марфалагічныя, лексічныя, сінтаксічныя) і інш. Не ўсе з іх аднолькава рэпрэзентатыўныя і адэкватныя ў дачыненні да парэміялагічных адзінак і не ўсе з іх маюць аднолькавую значнасць пры дыферэнцыяцыі як універсальнага і інтэрнацыянальнага, так і агульнага і спецыфічнага (нацыянальнага) у парэміялагічным фондзе мовы. Можна сцвярджаць, напрыклад, што дыяхранічныя, маўленчыя, узроўневыя ўніверсальнасці ў дачыненні да парэміялогіі маюць найменшую рэпрэзентатыўнасць і значнасць з прычыны адсутнасці супастаўляльных даследаванняў гістарычнай дынамікі, маўленчых функцый, узроўневых узаемасувязей прыказак розных моў свету.

Вядома, што найбольшай рэпрэзентатыўнасцю валодаюць індуктыўныя ўніверсальнасці, якія вызначаюцца на матэрыяле даступных для назірання моў. Дэдуктыўныя ўніверсальнасці з'яўляюцца вынікам тэарэтычных разважанняў і вызначаюцца ў мэтах не пошуку новых ведаў аб мове, а для прэзентацыі ўжо вядомага, у тым ліку і таго, што патрабуе пэўнай верыфікацыі на шырокім моўным матэрыяле. Вызначэнне парэміялагічных універсальных можа адбывацца як дэдуктыўным, так і індуктыўным шляхам. Першы заснаваны на абагульненні рыс, што ўласцівы прыказкам як у сінхраніі (як катэгорыі фальклорных тэкстаў і моўных адзінак), так

і ў дыяхраніі (як гістарычна зменлівай форме катэгорыі фразавых тэкстаў), з улікам існуючых семіятычных, кагнітыўных, сацыякультурных і г.д. узаемасувязей прыказак з іншымі катэгорыямі мыслення, моўнай камунікацыі, сацыяльнымі і культурнымі рэаліямі, з іншымі малымі формамі факльору і моўнымі адзінкамі розных узроўняў. Другі шлях грунтуецца на эмпірычным абагульненні асаблівасцей формы, структуры, зместу, функцый, утварэння прыказак, што ўласцівы прыказкавым адзінкам дастаткова вялікай колькасці даследаваных моў і не з'яўляюцца вынікам роднасці моў ці моўных кантактаў. Дэдуктыўны шлях вызначэння парэміялагічных універсалій істотна абмежаваны ўзроўнем ведання ўнутранай прыроды і гістарычнай дынамікі прыказак, іх суадносін з іншымі семіятычнымі, кагнітыўнымі, сацыякультурнымі і г.д. феноменамі. Індуктыўны шлях абмежаваны толькі колькасцю даследаваных моў і таму з'яўляецца, на наш погляд, больш прадуктыўным, асабліва калі вызначэнне прыказкавых універсалій будзе адбывацца паслядоўна – на матэрыяле спачатку аднаго мноства моў, пасля – другога мноства моў і г.д., і нарэшце шляхам параўнання вызначаных агульных рыс парэміялагічных адзінак на матэрыяле розных мностваў моў. У такім выпадку асаблівасці формы, структуры, зместу, функцый, утварэння прыказак, агульныя нават для адносна невялікіх мностваў няроднасных і некантактуючых моў, можна будзе кваліфікаваць як «прамежкавыя» (або «лакальныя») універсаліі. Менавіта прамежкавыя (лакальныя) універсаліі, вызначаныя індуктыўным шляхам, з'яўляюцца, на наш погляд, найбольш рэпрэзентатыўнымі, адэкватнымі і лінгвістычна значнымі пры дыферэнцыяцыі агульнага і спецыфічнага ў парэміялагічным фондзе мовы, таму што дазваляюць без звароту да вялікай колькасці моў і складанай працэдурі іх аналізу аб'ектыўна акрэсліць універсальны кампанент прыказкавага фонду дадзенай мовы.

Размежаванне ўсіх універсалій на поўныя (абсалютныя) і няпоўныя (статыстычныя) мае ўмоўны характар, паколькі на сённяшні дзень не існуе ніводнай індуктыўнай універсаліі, адэкватнасць якой была б эмпірычна пацверджана матэрыялам усіх вядомых моў. Для парэміялагічных адзінак вызначэнне абсалютных універсалій не з'яўляецца адэкватным, паколькі, па-першае, прыказкі большасці моў свету застаюцца недаследаванымі, а па-другое, апісанне парэміялагічных фондаў нават даступных для вывучэння моў пакуль з'яўляецца невырашанай задачай. Статыстычныя ўніверсаліі вызначаны толькі ў галіне прыказкавай семантыкі. Паводле меркавання Ю.І. Левіна, «статыстычны характар універсальнасці прыказкавых выслоўяў... можна лічыць эмпірычна верыфікаваным» [40, с. 501]. На наш погляд, універсальным у парэміялогіі мэтазгодна лічыць тое, што немагчыма (па розных прычынах) вытлумачыць роднасцю моў ці моўнымі кантактамі, незалежна ад колькасці моў, у якіх фіксуецца тая з'ява, што кваліфікуецца як універсальнасць. У гэтай сувязі для парэміялогіі больш рэпрэзентатыўныя не ўласна ўніверсаліі, а фрэквенталіі, таму што апошнія, па-першае, больш відавочныя, а па-другое, значна лягчэй верыфікуюцца (з прычыны адсутнасці дакладных дадзеных пра аб'ём і склад парэміялагічных фондаў большасці моў свету).

У пазнавальных адносінах больш каштоўнымі з'яўляюцца складаныя (імплікатыўныя) універсаліі, што адлюстроўваюць узаемасувязі некалькіх моўных з'яў, чым універсаліі простыя (элементарныя), якія толькі канстатуюць наяўнасць пэўнай з'явы ва ўсіх мовах. У дачыненні да парэміялогіі імплікатыўныя ўніверсаліі вызначаць немэтазгодна з прычыны адсутнасці шырокіх тыпалагічных даследаванняў прыказак і нераспрацаванасці метадалогіі парэміялагічнай тыпалогіі моў свету як раздзела лінгвістычнай тыпалогіі. Не існуе і спіса элементарных парэміялагічных універсалій, паколькі індуктыўны аналіз агульных уласцівасцей прыказак розных моў свету знаходзіцца ў сферы глыбокага маргінезу як лінгвістычнай тыпалогіі, так і самой парэміялогіі, а дэдуктыўнае вызначэнне агульных уласцівасцей прыказак розных моў свету характарызуецца атамарнасцю і істотна абмежавана метадалагічнымі супярэчнасцямі парэміялогіі як раздзела і мовзнаўства, і фалькларыстыкі.

Тым не менш, можна вызначыць шэраг элементарных універсалій на аснове вядомых агульных уласцівасцей прыказак. Так, універсальнымі (у дэдуктыўным разуменні – што павінны сустракацца ў парэміялагічным фондзе любой мовы свету) можна лічыць такія моўныя прыкметы прыказак, як манафразавае сінтаксічная структура (найменшая па памерах рэпліка ў дыялогу і самы элементарны тэкст), абагульнена-ўніверсальная семантыка (большасць прыказак абагульняе па зместу, а не па функцыі), кагнітыўная структура сужэння (найбольш простага адзінкі лагічнага мыслення), метафарычнасць (адзін з найбольш прадуктыўных спосабаў кандэнсацыі зместу), іменны сказ (самая архаічная сінтаксічная мадэль, якая ў многіх мовах захавалася толькі ў прыказках). Спіс элементарных парэміялагічных універсалій адкрыты і можа быць дапоўнены іншымі агульнымі ўласцівасцямі парэміялагічных адзінак.

Так, можна меркаваць, што агульны (г.зн. універсальны) характар у парэміялогіі маюць не толькі «лагічная форма зместу» прыказак [35, с. 21], пакладзеная Р.Л. Пермяковым у аснову вызначэння і дыферэнцыяцыі ўніверсальных тыпаў сітуацый, адлюстраваных у прыказкавых адзінках, не толькі ўстаноўленыя Дж. Пацалаі ўніверсальныя прыказкі, аднолькавыя «ў народаў, якія не маюць роднасных адносін, не мелі і не маюць зносін адзін з адным і знаходзяцца на розных ступенях грамадскага развіцця» [35, с. 20], але і, па-першае, пэўны набор адлюстраваных у прыказках прадметаў і вобразаў (на суперак Р.Л. Пермякову [35, с. 20]) у тым выпадку, калі іх супадзенне абумоўлена незалежным ад этнічнай і моўнай роднасці, міжмоўных кантактаў, прынцыпова агульным тэарэтычным і практычным вопытам розных народаў (напрыклад, назвы і вобразныя асэнсаванні прыродных з'яў, частак цела чалавека, уяўленняў пра вялікае і малое, далёкае і блізкае, прычыну і вынік, добрае і благое і г.д.), па-другое, пэўныя структурныя ўласцівасці прыказак (на глыбінным сінтаксічным і тэкставым узроўнях), дэтэрмінаваныя аднафразавымі

межамі прыказкавых адзінак (напрыклад, двухсастаўны сказ, імя ў функцыі суб'екта і прэдыката, бінарная пабудова, сінтаксічны паралелізм і г.д.), і па-трэцяе, пэўныя структурна-семантычныя прыказкавыя мадэлі, у якіх спалучаюцца, з аднаго боку, універсальныя лагічныя формы зместу прыказак (паводле разумення Р.Л. Пермякова), з другога боку, універсальныя структурныя ўласцівасці прыказкавых адзінак, і з трэцяга боку, універсальныя прыказкавыя прадметы і вобразы.

Менавіта структурна-семантычныя прыказкавыя мадэлі з'яўляюцца, на наш погляд, эмпірычнай падставай для кваліфікацыі тых ці іншых прыказак як універсальных, паколькі дазваляюць абстрагавацца ад непазбежных фармальных (лексічна-граматычных) адрозненняў адной і той жа прыказкі ў розных мовах (гэтак сама як лінгвістычная мадэль фанемы дазваляе вылучаць універсальныя фанематычныя адзінкі, нягледзячы на іх фонавыя адрозненні ў розных мовах, так сама як лінгвістычная мадэль асноўнага лексічнага фонду мовы дазваляе вызначаць універсальныя паводле намінацыі тыпы слоў – саматызмы, тэрміны радства і інш., нягледзячы на адрозненні ў гукавым складзе аўтэнтчных па значэнні лексічных адзінак у розных мовах свету і г.д.). Вельмі паказальна ў гэтай сувязі тое, што адзінкі, кваліфікаваныя ў мультылінгвальным парэміялагічным даведніку «European Proverbs in 55 Languages, with Equivalentents in Arabic, Persian, Sanskrit, Chinese, and Japanese» (2002) Дж. Пацалаі [37] як загалоўкавыя, на самой справе з'яўляюцца не прыказкамі, што ў адной і той жа форме незалежна адна ад адной існуюць у розных мовах, а менавіта структурна-семантычнымі прыказкавымі мадэлямі, якія можна вызначыць як інварыянты ў адносінах да тоесных па лагічнай структуры і змесце, але ў той ці іншай ступені адрозных па лексічна-граматычным афармленні прыказак у розных мовах (а таксама нярэдка і ў адной мове), напр.: *As you sow, so (will) you reap* or *As one sows so one reaps* V1 – *What you sow that will reap (too)* or *What one sows that will be reaped too* V2 – *Like sowing, like reaping* V3 – *He who does not sow / does / will not reap* V4 [37, p. 38], параўн.: бел. *Як насееш, так і пажнеш* V1 – *Што насееш, тое і пажнеш* V2 – *Хто не сее, той жаць не мае чаго* V3 – *Хто не сее, у таго не расце* V4 [37, p. 38–39]. Можна меркаваць, што паходжанне таго ці іншага варыянта ўніверсальнай прыказкі ў дадзенай мове можа залежыць ад уплыву роднасных моў ці ад моўных кантактаў, але сама наяўнасць менавіта гэтай прыказкі ў гэтай мове з'яўляецца вынікам агульных для розных моў свету працэсаў фарміравання іх парэміялагічных фондаў, у якіх асобнае месца займаюць адзінкі з універсальнымі зместам, структурай і адлюстраваннем універсальных прадметаў з дапамогай універсальных вобразаў па ўніверсальных мадэлях.

Да ўніверсальных прыказак, на наш погляд, адносяцца адзінкі, якія маюць у іншых мовах прыказкавыя аналагі і пабудаваны разам з імі па адной і той жа структурна-семантычнай мадэлі, якая не абумоўлена ні моўным раством, ні моўнымі кантактамі. Менавіта гэтым універсальныя прыказкі адрозніваюцца ад інтэрнацыянальных (наяўнасць якіх у мове дэтэрмінавана моўнымі кантактамі) і ад агульных у роднасных мовах (дэтэрмінаваных гістарычнай дыферэнцыяцыяй агульнай для іх мовы-продка). Інтэрнацыянальныя прыказкі заўсёды з'яўляюцца вынікам запазычання з іншых моў (як няроднасных, так і роднасных) і заўсёды маюць моўную (а ў многіх выпадках і тэкставую) крыніцу, якую можна ўстанавіць. Універсальныя прыказкі не могуць мець крыніцы, хоць асобныя (як правіла, нацыянальна-культурна дэтэрмінаваныя) іх варыянты і могуць пераходзіць з адной мовы ў другую.

Універсальныя прыказкі найчасцей адрозніваюцца па лексічным складзе і граматычнай арганізацыі ў розных мовах (маюць адметны лексічны склад і непаўторную граматычную арганізацыю) за выключэннем апорных (ключавых) слоў і лагічна-сінтаксічнай структуры, што адлюстроўваюць універсальныя прадметы і вобразы ў межах універсальнай прыказкавай структурна-семантычнай мадэлі (ці яе пэўных варыянтаў). Аднак нярэдка адна і тая ж універсальная прыказка цалкам (або амаль цалкам) супадае па лексічным складзе і граматычнай арганізацыі ў дзвюх (ці больш) мовах, што сведчыць пра яе запазычаны характар у адной з моў (ці адразу ў некалькіх мовах). На наш погляд, універсальныя прыказкі могуць запазычвацца, як і ўсе прыказкавыя адзінкі, з адной мовы ў іншую, або замяшчаць (выцясняць) у мове-рэцыпіенце варыянт уласна моўнага паходжання гэтай жа ўніверсальнай прыказкі, ці ўступаць з гэтым варыянтам у сінанімічныя адносіны. У выпадку, калі такія працэсы адбываюцца ў некалькіх мовах (адначасова або паслядоўна), адпаведная ўніверсальная прыказка пачынае выконваць функцыю інтэрнацыянальнай адзінкі. Запазычаныя ўніверсальныя прыказкі могуць асіміляваць паводле лексічнага складу ці граматычнай арганізацыі ў мове-рэцыпіенце, уключаць у выніку перафразавання нацыянальна-культурна маркіраваныя кампаненты і, дзякуючы гэтаму, пачынаць успрымацца як унікальныя (нацыянальныя). Уласна моўнага паходжання ўніверсальныя прыказкі таксама могуць уключаць або набываць з цягам часу нацыянальна-культурна маркіраваныя кампаненты (рэаліі, лексіку ўласна моўнага паходжання), адлюстроўваюць новыя фрагменты рэчаіснасці (спецыфічныя вобразы і паняцці, нацыянальныя прататыпы), утвараць унікальныя варыянты ўніверсальных прыказкавых мадэляў і, дзякуючы гэтаму, успрымацца як унікальныя (нацыянальныя). Моўныя кантакты і дынамічныя працэсы ў парэміялагічных фондах асобных моў у значнай ступені ўскладняюць вызначэнне і апісанне ўніверсальных прыказкавых адзінак.

Сапраўдны аб'ём універсальных прыказкавых адзінак немагчыма вызначыць абсалютна дакладна ў асобнай мове, паколькі ён прама і непасрэдна залежыць ад эмпірычных дадзеных, абмежаваных, з аднаго боку, існуючымі полілінгвальнымі крыніцамі, а з другога, – наяўнасцю фіксацыі парэміялагічнага матэрыялу розных моў свету, яго паўнатой і даступнасцю даследчыку. Разам з тым, магчыма максімальна аб'ектывізаваць вызначэнне ўдзельнай вагі ўніверсальных прыказак (і іх колькасныя суадносіны з інтэрнацыянальнымі і нацыянальнымі адзінкамі) у пэўнай мове, калі абраць для аналізу фактычны матэрыял, абмежаваны

паводле лінгвістычна значных крытэрыяў – асноўныя прыказкавыя фонд, (парэміялагічны) мінімум, склад літаратурнай мовы [42; 43].

Заклучэнне. Паняцце моўнай універсальнасці рэлевантнае для парэміялагічных фондаў моў свету, у якіх можна вылучыць прыказкавыя адзінкі, агульныя паводле зместу, формы, функцый, утварэння і г.д. Універсальным у парэміялогіі мэтазгодна лічыць тое, што немагчыма (па розных прычынах) вытлумачыць роднасцю моў ці моўнымі кантактамі, незалежна ад колькасці моў, у якіх фіксуецца тая з’ява, што кваліфікуецца як універсальная. У такім выпадку асаблівасці зместу, формы, функцый, утварэння прыказак, агульныя нават для адносна невялікіх мностваў няроднасных і некантактуючых моў, можна кваліфікаваць як «прамежкавыя» (або «лакальныя») універсальнасці. Менавіта ўніверсальнасці такога кшталту, вызначаныя індуктыўным шляхам, з’яўляюцца найбольш рэпрэзентатыўнымі, адэкватнымі і лінгвістычна значнымі пры дыферэнцыяцыі агульнага і спецыфічнага ў парэміялагічным фондзе мовы, таму што дазваляюць без звароту да вялікай колькасці моў і складанай працэдуры іх аналізу аб’ектыўна акрэсліць універсальны кампанент прыказкавага фонду дадзенай мовы.

Універсальны характар у парэміялогіі мае не толькі змест прыказак, але і пэўны набор адлюстраваных у прыказках прадметаў і вобразаў (калі іх супадзенне абумоўлена незалежным ад этнічнай і моўнай роднасці ці міжмоўных кантактаў, прыняцтва агульным тэарэтычным і практычным вопытам розных народаў), і пэўныя структурныя ўласцівасці прыказак (на глыбінным сінтаксічным і тэкставым узроўнях), і пэўныя структурна-семантычныя прыказкавыя мадэлі, у якіх спалучаюцца, з аднаго боку, універсальныя лагічныя формы зместу прыказак, з другога боку, універсальныя структурныя ўласцівасці прыказкавых адзінак, і з трэцяга боку, універсальныя прыказкавыя прадметы і вобразы. Менавіта структурна-семантычныя прыказкавыя мадэлі з’яўляюцца неабходнай і дастатковай эмпірычнай падставай для кваліфікацыі тых ці іншых прыказак як універсальных, паколькі дазваляюць абстрагавацца ад непазбежных фармальна-лексічна-граматычных адрозненняў адной і той жа прыказкі ў розных мовах свету.

Да ўніверсальных прыказак мэтазгодна адносяць адзінкі, якія маюць у іншых мовах прыказкавыя аналагі і пабудаваны разам з імі па адной і той жа структурна-семантычнай мадэлі, якая не абумоўлена ні моўным раством, ні моўнымі кантактамі. Гэтым універсальныя прыказкі адрозніваюцца, з аднаго боку, ад інтэрнацыянальных (нааўнасць якіх у мове дэтэрмінавана моўнымі кантактамі), а з другога боку, ад агульных у роднасных мовах (дэтэрмінаваных гістарычнай дыферэнцыяцыяй агульнай для іх мовы-продка).

Універсальныя прыказкі найчасцей адрозніваюцца па лексічнаму складу і граматычнай арганізацыі ў розных мовах (маюць адметны лексічны склад і непаўторную граматычную арганізацыю) за выключэннем апорных (ключавых) слоў і лагічна-сінтаксічнай структуры, што адлюстроўваюць універсальныя прадметы і вобразы ў межах універсальнай прыказкавай структурна-семантычнай мадэлі (ці яе пэўных варыянтаў). Універсальныя прыказкі могуць уключаць або набываць з цягам часу нацыянальна-культурна маркіраваныя кампаненты (рэаліі, лексіку ўласна моўнага паходжання), адлюстроўваюць новыя фрагменты рэчаіснасці (спецыфічныя вобразы і паняцці, нацыянальныя прататыпы), утвараць унікальныя (нацыянальныя) варыянты ўніверсальных прыказкавых мадэляў.

ЛІТАРАТУРА

1. Лепешаў, І. Я. Этымалагічны слоўнік прыказак / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Выш. школа, 2014. – 141 с.
2. Іваноў, Я. Я. *Гром і дождж* у народных прыкметах і прыказках славян і іншых народаў свету (аб іншамуўным паходжанні прыказкі *З вялікага грому малы дождж*) / Я. Я. Іваноў, Ю. А. Петрушэўская // Славянская міфалогія і этнолінгвістыка: сб. науч. ст. ; редкол.: В. И. Коваль (отв. ред.) [и др.]. – Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2015. – С. 96–99.
3. Петрушэўская, Ю. А. Пра сферу ўжывання і паходжанне прыказкі *З вялікага грому малы дождж* / Ю. А. Петрушэўская // Роднае слова. – 2016. – № 1. – С. 44–47.
4. Вальтер, Х. Национальное и интернациональное в славянской фразеологии: различное в едином / Х. Вальтер, В. М. Мокіенко // Nationales und Internationales in der slawischen Phraseologie = Национальное и интернациональное в славянской фразеологии / Internationales Slawistenkomitee, Phraseologische Kommission ; Hrsg. H. Walter, V.M. Mokienko. – Greifswald : E.M.A.-Universität, 2013. – S. 1–18.
5. Иванов, Е. Е. Белорусская паремнология и афористика в общеевропейском контексте (актуальные проблемы изучения) / Е. Е. Иванов // XV Міжнародны з’езд славістаў = XV Международный съезд славистов = XV International Congress of Slavists, Мінск, Беларусь, 20–27 жніўня 2013 г. : тэз. дакл. : у 2 т. – Т. 1 : Мовазнаўства / рэдкал.: А. А. Лукашанец (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Бел. навука, 2013. – С. 322–333.
6. Иванов, Е. Е. Белорусская паремнология и афористика в общеевропейском контексте (актуальные проблемы изучения) / Е. Е. Иванов // Nationales und Internationales in der slawischen Phraseologie = Национальное и интернациональное в славянской фразеологии / Internationales Slawistenkomitee, Phraseologische Kommission; Hrsg. H. Walter, V.M. Mokienko. – Greifswald : E.M.A.-Universität, 2013. – S. 111–116.
7. Иванов, Е. Е. Сравнительная типология фразеологии английского и белорусского языков (актуальность, методология, перспективы исследования) / Е. Е. Иванов, Ю. С. Зверева, А. Н. Шестернева // Восточнославянские языки и литературы в европейском контексте – 2015 : сб. науч. ст. ; под ред. Е.Е. Иванова. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2016. – С. 164–168.
8. Іваноў, Я. Я. Фразеалогія, парэміялогія, афарыстыка беларускай мовы і іх сувязі з іншымі мовамі як напрамак даследаванняў навуковай школы па беларускаму і агульнаму мовазнаўству ў МДУ імя А. А. Куляшова (1995–2015) /

- Я. Я. Іваноў // Ітогі навучных ісследавань уцэных МГУ ім. А.А. Кулешова 2015 г. : матэрыялы навуч.-метод. конф., 25 янв. – 4 февр. 2016 г. ; пад ред. Е. К. Сычовой. – Могилев : МГУ ім. А.А. Кулешова, 2016. – С. 91–93.
9. Іваноў Я. Я. Параўнальнае мовазнаўства і нацыянальна-культурная семантыка мовы (на матэрыяле парэміялагічных адзінак) / Я.Я. Іваноў // Нацыянальная мова і нацыянальная культура: аспекты ўзаемадзеяння : зб. навук. арт. / рэдкал.: Д. В. Дзятко (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДПУ ім. М. Танка, 2009. – С. 54–57.
10. Іваноў, Я. Я. Універсальнае і нацыянальнае ў фразеалагічнай і парэміялагічнай падсістэмах беларускай мовы ў еўрапейскім моўным кантэксце (актуальнасць, метадалогія, перспектывы даследавання) / Я. Я. Іваноў // Славянская фразеалогія в синхронии и диахронии : сб. науч. ст. ; редкол.: В. И. Коваль (отв. ред.) [и др.]. – Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2016. – Вып. 3. – С. 46–49.
11. Іваноў, Я. Я. Афарыстычныя адзінкі ў беларускай мове / Я. Я. Іваноў. – Магілёў : МДУ імя А.А. Куляшова, 2017. – 208 с.
12. Вальтер, Х. Белорусские пословицы в контексте европейской паремииологии (о русско-немецко-белорусском словаре пословиц с иноязычными параллелями) / Х. Вальтер, Е. Е. Иванов, В. М. Мокиенко // Актуальные проблемы филологии і методыкі выкладання філалагічных дысцыплін : зб. навук. арт. ; пад рэд. А. М. Макарэвіча. – Магілёў : МДУ ім. А. А. Куляшова, 2015. – С. 209–214.
13. Іваноў, Я. Я. Актуальныя праблемы сучаснай беларускай парэміяграфіі / Я. Я. Іваноў // Усходнеславянскія мовы ў сучаснай лексікаграфіі : зб. навук. арт. ; навук. рэд. Д. В. Дзятко. – Мінск : БДПУ ім. М. Танка, 2015. – С. 36–40.
14. Іваноў, Я. Я. Англійскія эквіваленты беларускіх прыказак (лексікаграфічны аспект) / Я. Я. Іваноў, В. А. Максімава // Восточнославянские языки и литературы в европейском контексте – 2015 : сб. науч. ст. ; под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2016. – С. 191–196.
15. Іваноў, Я. Я. Нацыянальна-культурная семантыка беларускай мовы і праблема яе лінгвакраіназнаўчай рэпрэзентацыі (на матэрыяле моўнай афарыстыкі) / Я. Я. Іваноў // Сацыякультурная прастора мовы (сацыяльны і культурныя аспекты вывучэння беларускай мовы) / С. Ф. Иванова, Я. Я. Іваноў, Н. Б. Мячкоўская. – Мінск : Веды, 1998. – С. 33–62.
16. Іваноў, Я. Я. Нацыянальна-культурная семантыка беларускай мовы як аб'ект лінгвакраіназнаўства (пры вывучэнні беларускай мовы як замежнай і як другой ва ўмовах блізкароднаснага руска-беларускага білінгвізму) / Я. Я. Іваноў // Беларуская мова: шляхі развіцця, кантакты, перспектывы : матэрыялы III Міжнар. кангр. беларусістаў «Беларуская культура ў дыялогу цывілізацый», Мінск, 21–25 мая, 4–7 снеж. 2000 г. / UNESCO, Міжнар. асацыяцыя беларусістаў [і інш.] ; рэдкал.: Г. Цыхун (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларускі кнігазбор, 2001. – С. 285–290. – («Беларусіка = Albaruthenica». Кн. 19)
17. Іваноў, Я. Я. Варыянты парэміялагічных адзінак у маўленні па-за межамі тлумачальнага слоўніка прыказак (матэрыялы да ўкладання парэміялагічных слоўнікаў беларускай мовы як замежнай і як няроднай ва ўмовах білінгвізму) / Я. Я. Іваноў // Актуальныя праблемы преподавания иностранных языков в высшей школе Республики Беларусь – 2014 : сб. науч. ст. ; под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2015. – С. 134–140.
18. Strauss, E. Dictionary of European proverbs: 3 vols. / E. Strauss. – London & New York : Routledge, 1994. – Vol. 1. XIII, 625 p. ; Vol 2. V, 627–1232 p. ; Vol. 3. V, 789 p.
19. Котова, М. Ю. Русско-славянский словарь пословиц с английскими соответствиями / М. Ю. Котова. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2000. – 360 с.
20. Wander, K. F. W. Deutsches Sprichwörter-Lexikon: Vol. I–V / K. F. W. Wander. – Leipzig: F.A. Brockhaus, 1867–1880.
21. Ivanov, E. E. Etymology of English Proverbs / E. E. Ivanov, J. A. Petrushevskaja // Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences. – 2015. – Vol. 8, No 5. – P. 864–872.
22. Иванов, Е. Е. Английские пословицы: из литературы и в литературе: этимология, функционирование, варианты = English Proverbs: from Literary Texts, in Literary Texts: Etymology, Usage, Variability / Е. Е. Иванов, Ю. А. Петрушевская. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2016. – 76 с.
23. Петрушэўская, Ю. А. Да праблемы размежавання ўніверсальнага і інтэрнацыянальнага ў парэміялагічным фондзе мовы / Ю.А. Петрушэўская // Універсальнае і нацыянальнае ў мовы і культуры: матэрыялы II Міжнароднага навуч. конф., 14–15 каст. 2016 г. / Мін. гос. лінгв. ун-т ; редкол.: Н.В. Фурашова (отв. ред.) [и др.]. – Мінск : МГЛУ, 2017. – С. 193–196.
24. Petruševskaja, Ju. A. Універсальнае і нацыянальнае ў мовы і культуры ў саставе пословиц сучаснага беларускага літаратурнага мовы / Ju. A. Petruševskaja // Wort – Text – Zeit XII. Die Phraseologie im Idiolekt und im System der slawischen Sprachen / Hrsg. v. H. Walter und M. Hordy. – Greifswald : E.M.A.-Universität, 2013. – S. 79–80.
25. Петрушэўская, Ю. А. Праблемы вывучэння ўніверсальнага і нацыянальнага ў беларускай парэміялогіі / Ю. А. Петрушэўская // Актуальныя праблемы филологии і методыкі выкладання філалагічных дысцыплін : зб. навук. арт. ; пад рэд. А. М. Макарэвіча. – Магілёў : МДУ ім. А. А. Куляшова, 2015. – С. 243–249.
26. Петрушевская, Ю. А. К праблеме исследования универсального и национального в белорусской паремииологии / Ю. А. Петрушевская // Студіі з філалогіі та журналістыкі : зб. навуц. прац ; редкол.: Н.Ф. Венжынович (відп. ред.) [та ін.]. – Ужгород : Гражда, 2016. – Вып. 4. – С. 143–145.
27. Петрушэўская, Ю. А. Размежаванне агульнага і спецыфічнага ў парэміялагічным фондзе беларускай мовы як актуальная праблема мовазнаўства / Ю. А. Петрушэўская // Актуальныя праблемы преподавания иностранных языков в высшей школе Республики Беларусь : материалы IV Респ. науч. Интернет-конф., 24 нояб. – 23 дек. 2016 г. ; редкол.: Н.М. Савченко (пред.) [и др.]. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2017. – С. 188–191.
28. Петрушэўская, Ю. А. Да праблемы размежавання ўніверсальных і інтэрнацыянальных адзінак у парэміялагічным фондзе беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Ітогі навучных ісследавань уцэных МГУ імя А.А. Кулешова 2016 г. : матэрыялы навуч.-метод. конф., 25 янв.– 1 фев. 2017 г. ; пад ред. Е. К. Сычовой. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2017. – С. 113–115.
29. Петрушэўская, Ю. А. Універсальны, інтэрнацыянальны і нацыянальны кампаненты парэміялагічнага фонду сучаснай беларускай літаратурнай мовы (на матэрыяле публіцыстычных тэкстаў) / Ю. А. Петрушэўская // Філолагічны студіі : навуц. вісник Криворізькага держ. пед. ун-ту. – 2017. – Вып. 16. – С. 195–201.

30. Петрушэўская, Ю. А. Универсальное и национальное в паремиологической системе языка (на материале английского и белорусского языков) / Ю. А. Петрушэўская // Даследаванні па германскай і славянскай філалогіі = Acta Germano-Slavica : зб. навук. артыкулаў ; пад рэд. Я.Я. Иванова. – Магілёў : МДУ ім. А. А. Куляшова, 2015. – Вып. 6. – С. 213–216.
31. Петрушэўская, Ю. А. Паходжанне і тэкставыя крыніцы некаторых універсальных прыказак у сучаснай беларускай мове / Ю. А. Петрушэўская // Текст. Язык. Человек : сб. науч. трудов : в 2 ч. ; редкол.: С.Б. Кураш (отв. ред.) [и др.]. – Мозырь : МГПУ им. И. П. Шамякина, 2015. – Ч. 2. – С. 120–122.
32. Петрушэўская, Ю. А. Універсальныя прыказкі ў беларускай мове (лексікаграфічны аспект) / Ю. А. Петрушэўская // Усходнеславянскія мовы ў сучаснай лексікаграфіі : зб. навук. артыкулаў / навук. рэд. Д. В. Дзятко. – Мінск : БДПУ імя М. Танка, 2015. – С. 84–87.
33. Петрушэўская, Ю. А. Універсальныя парэміялагічныя адзінкі ў сучаснай беларускай літаратурнай мове / Ю. А. Петрушэўская // Молодая наука – 2017 : материалы регион. науч.-практ. конф. студ-в и асп-в вузов Могилевской обл., 27 апр. 2017 г. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2017. – С. 144.
34. Петрушэўская, Ю. А. О степени универсальности паремиологического фонда английского языка / Ю. А. Петрушэўская // Молодая наука – 2012: материалы регион. науч.-практ. конф. студентов и аспирантов вузов Могилевской обл., 19 апреля 2012 г. / под ред. А. В. Бирюкова. – Могилев: МГУ имени А. А. Кулешова, 2012. – С. 114.
35. Пермяков, Г. Л. Классификация пословичных изречений. Система логической трансформации пословиц / Г. Л. Пермяков // Основы структурной паремиологии / Г. Л. Пермяков. – М. : Наука, 1988. – С. 11–33.
36. Пермяков, Г. Л. О смысловой структуре и соответствующей классификации пословичных изречений / Г. Л. Пермяков // Основы структурной паремиологии / Г.Л. Пермяков. – М. : Наука, 1988. – С. 107–134.
37. Paczolay, G. European Proverbs in 55 Languages, with Equivalents in Arabic, Persian, Sanskrit, Chinese, and Japanese / G. Paczolay. – Veszprém: Veszprémi Nyomda, 1997. – 528 pp.
38. Пермяков, Г. Л. Универсальный тематический указатель / Г.Л. Пермяков // Основы структурной паремиологии / Г. Л. Пермяков. – М. : Наука, 1988. – С. 170–181.
39. Mieder, W. Proverbs : A Handbook / W. Mieder. – Westport, CT : Greenwood Press, 2004. – 304 p.
40. Левин, Ю. И. Провербиальное пространство / Ю.И. Левин // Избранные труды: Поэтика. Семиотика / Ю. И. Левин. – М. : Языки русской культуры, 1998. – С. 483–503.
41. Николаева, Т. М. Универсалии / Т. М. Николаева // Языкознание. Большой энцикл. словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – М. : БРЭ, 1998. – С. 535–536.
42. Петрушэўская, Ю. А. Паняцце парэміялагічнага фонду мовы і прынцыпы яго дыферэнцыяцыі (у сувязі з вызначэннем універсальнага і нацыянальнага кампанентаў у парэміялагічнай сістэме мовы) / Ю. А. Петрушэўская // Філолагічны часопіс. – 2015. – Вып 1 (6). – С. 100–106.
43. Петрушэўская, Ю. А. Аб дыферэнцыяцыі парэміялагічнага фонду беларускай мовы ў сувязі з вызначэннем яго ўніверсальнага і нацыянальнага кампанентаў / Ю. А. Петрушэўская // Славянская фразеология в синхронии и диахронии : сб. науч. статей ; редкол.: В.И. Коваль (отв. ред.) [и др.]. – Гомель : ГГУ имени Ф. Скорины, 2016. – Вып. 3. – С. 106–109.

Паступыў 29.11.2018

LINGUISTIC UNIVERSALS AND PAREMIOLOGICAL FUND OF THE LANGUAGE

Y. PETRUSHEVSKAYA

The article deals with the concept of the language universals with regard to the paremiological fund of the language. It defines the concept of proverb universals, their main types and functioning conditions, the differentiation of the universal and international proverbs. It was determined that in paremiology the universal nature has the content of proverbs, along with the objects and images reflected in proverbs (if their coincidence is based on the general theoretical and practical experience of different nations, independent of the ethnic and linguistic affinity or interlanguage contacts), structural properties of proverbs (a two-part sentence, a name functioned as the subject and predicate, the binary construction, the syntactic parallelism, etc.), structural and semantic models of the proverbs (that combine common for different languages logical forms of the proverbs content, structural properties of proverbs, objects and images reflected in proverbs). Universal proverbs are units that have analogues in other languages, which are represented by the same structural-semantic model, independent of the linguistic affinity or interlanguage contacts.

Keywords: linguistic universal, paremiological fund of the language, proverb universals, universal proverb.